

Ontwikkelingen in het Duitse waterrecht

Inleiding

Het Duitse waterrecht is zowel rechtstreeks als indirect voor ons van groot belang. Rechtstreeks, voorzover dit recht maatregelen voorschrijft ten aanzien van de Rijn en andere Nederlands-Duitse grenswateren; indirect omdat rechtsvergelijking een nuttig hulpmiddel is bij het voorbereiden en uitvoeren van nationale wettelijke regelingen, in het bijzonder waar het hier nabuurlanden betreft die zich door hun sociale en economische ontwikkelingen voor gelijke problemen zien geplaatst. Daarbij doet zich nu nog de bijzondere

MR. J. J. VAN SOEST
Ministerie van Volksgezondheid
en Milieuhygiëne

omstandigheid voor, dat beide landen verplicht zijn om, elk binnen zijn eigen rechtssysteem, de doelstellingen te verwezenlijken die in Richtlijnen van de Europese Gemeenschappen zijn vervat. Het gaat hier in het bijzonder om de Richtlijnen van 16 juni 1975 betreffende de kwaliteit van oppervlaktewater, bestemd voor de bereiding van drinkwater (Pb. E.G. no. L. 194), van 8 december 1975 betreffende de kwaliteit van bad- en zwembadwater (Pb. E.G. nr. L. 31) en van 4 mei 1976 betreffende de waterverontreiniging door lozing van bepaalde gevaarlijke stoffen (Pb. E.G. nr. L. 129).

Voor het waterbeheer is de laatstgenoemde Richtlijn de belangrijkste, omdat zij o.m. het opstellen van waterkwaliteitsplannen en het opleggen van krachtens die Richtlijn aan te geven beperkingen t.a.v. bepaalde stoffen bij het verlenen van lozingsvergunningen noodzakelijk maakt.

In een vorige publicatie (*H₂O* 1977, nr. 1, blz. 7) heb ik aangegeven welke wijzigingen mede met het oog op deze Richtlijnen in het Bundeswasserhaushaltsgesetz zijn aangebracht. Dit is evenwel een raamwet, die voor haar uitwerking nadere regelingen behoeft in de wetgevingen van de Länder, waaruit de Duitse Bondsrepubliek is samengesteld. Over de wettelijke regelingen betreffende het waterrecht in West-Duitsland kan men dan ook eerst een gefundeerd oordeel geven, als men zowel de voorschriften van de Bond als van de Länder kent. Het 14e congres van het Institut für das Recht der Wasserwirtschaft, dat op 12 oktober 1977 te Bonn werd gehouden, maakte mij bekend met het ontwerp voor een nieuwe Waterwet voor ons buurland Nord-

rhein-Westfalen d.d. 23 september 1977 nr. 8/2388. Het is de bedoeling dat dit ontwerp de sinds 1962 bestaande Waterwet van dit land geheel zal vervangen. Wegens het op het eerste oog weinig controversiële karakter van dit ontwerp zou ik voorshands willen aannemen, dat het aanvaard zal worden. Ook mag worden aangenomen, dat het als eersteling een beduidende invloed zal hebben op de in de andere Länder — uit hoofde van de wijziging van het Bundeswasserhaushaltsgesetz — nog te treffen regelingen. Daarom zal ik in het kort dit 173 artikelen tellende wetsontwerp hier bespreken, waarbij — waar dit te pas komt — iets zal worden vermeld uit de voordrachten die op het congres te Bonn werden gehouden.

Grondslagen van het ontwerp van een nieuwe Waterwet voor Nordrhein-Westfalen

In een inleidende bepaling wordt gesteld, dat het door de toepassing van het Bundeswasserhaushaltsgesetz en van deze wet te dienen algemeen welzijn omvat de ordening van de waterhuishouding als bestanddeel van natuur en landschap en als grondslag voor de openbare watervoorziening en ander watergebruik, in het bijzonder ten behoeve van de volkshuisvesting, de industrie, de land- en bosbouw, het verkeer, de recreatie en de visserij. De doelstellingen van de ruimtelijke ordening dienen daarbij in acht te worden genomen (par. 2). Deze nieuwe bepaling, die kan worden beschouwd als een intentie-verklaring, maakt de bedoeling van de wetgever duidelijk. De waterhuishouding wordt niet geregeld als een autonoom geheel, maar in relatie tot haar dienende functie voor tal van belangen. Daarbij staat haar functie als onderdeel van natuur en landschap, met andere woorden als onderdeel van het ecosysteem, voorop.

Categorieën van oppervlaktewateren

De oppervlaktewateren worden in twee (vroeger drie) groepen ingedeeld, waarvan de eerste de 'Bundeswasserstrassen' (o.m. de Rijn) en enkele belangrijke andere rivieren (Ems, Lippe, Ruhr en Sieg) omvat en de tweede groep de overige wateren (par. 3). Deze indeling heeft alleen betekenis voor de beheersbevoegdheden en voor de eigenaars; zij heeft geen enkele relatie met de waterkwaliteit.

Eigendomsrechten

De paragrafen 5 - 13 van het wetsontwerp bevatten regelingen omtrent de eigendom van oppervlaktewateren en hun oevers, een onderwerp dat ten onzent gedeeltelijk in het burgelijk wetboek is geregeld. De bepalingen zijn aan die van de huidige

Waterwet gelijk. Hier zij slechts vermeld, dat de wateren van de eerste groep, voorzover het geen 'Bundeswasserstrassen' zijn, aan het land toebehoren, de overige wateren behoren toe aan de eigenaren van de oevers.

Bescherming van waterwingebieden

De bescherming van waterwingebieden wordt in de par. 14 en 15 geregeld. Beschermingsgebieden kunnen in verschillende zones worden verdeeld, waarvoor onderscheiden beperkingen in het bodemgebruik met het oog op de veiligstelling van de waterwinning kunnen worden opgelegd. Twee wijzigingen t.o.v. de bestaande wet zijn van belang.

In de eerste plaats is de limitatieve opsomming van handelingen en werken, die beperkt of verboden kunnen worden, vervallen.

In de tweede plaats is de bescherming van waterwinplaatsen ten behoeve van de openbare watervoorziening thans in dier voege geregeld, dat in verband met de genomen beschermingsmaatregelen uit te keren schadevergoedingen door het betrokken waterleidingbedrijf moeten worden gedragen. Betreft het een toekomstig waterwingebied, waarvoor nog geen gebruiker is aangewezen, dan worden de kosten door het Land voorgeschoten. Voorts geldt ten behoeve van degene, die wegens beschermingsvoorschriften hoge kosten moet maken, dat hij voorschotten van het Land kan ontvangen, ook vóórdat de verplichting tot schadevergoeding door het betrokken waterleidingbedrijf vaststaat. De beschermingsvoorschriften gelden voor een termijn van 40 jaar, waarna zij opnieuw moeten worden vastgesteld.

'Reinhalteordnungen'

Voorschriften ter bescherming van de hoedanigheid van bepaalde oppervlaktewateren (Reinhalteordnungen) kunnen door de regerings-president worden gegeven (par. 17). Blijkens de toelichting op deze ook in de bestaande wet voorkomende bepaling is zij nog nooit toegepast en alleen bedoeld ter afwending van buitengewone gevaren, waartegen ingrijpende maatregelen moeten worden genomen.

Opslag, overslag en transport van gevaarlijke stoffen

De nieuwe bepalingen betreffende opslag, overslag en transport van voor het water gevaarlijke stoffen zijn in het Bundeswasserhaushaltsgesetz zó gedetailleerd geregeld, dat de daarop betrekking hebbende paragraaf 18 weinig nieuws bevat. Deze regeling werd reeds in het hierboven genoemde artikel besproken. Tot het geven van voor-

schriften terzake worden de betrokken Ministers gemachtigd. De kosten van toezicht en keuring worden op de gebruikers van de betrokken installaties verhaald. Nieuw is in deze paragraaf, dat lekkages uit de installaties die groter zijn dan 100 l onmiddellijk aan de bevoegde overheidsinstantie moeten worden gemeld.

Algemene voorschriften betreffende de waterhuishouding

De algemene voorschriften betreffende de waterhuishouding worden in het wetsontwerp geopend met de bepaling, dat het ontwikkelen van grondslagen voor de waterhuishouding en van de daarvoor van betekenis zijnde techniek is opgedragen aan het Landesamt für Wasser und Abfall en de Staatliche Aemter für Wasser- und Abfallwirtschaft. Zij zijn bevoegd tot het vragen van inlichtingen bij lagere overheden (par. 19).

Raamplannen

Beslissingen tot het opstellen van raamplannen betreffende de waterhuishouding worden op Ministerieel niveau genomen (par. 20).

Zoals in het genoemde vorige artikel in H₂O reeds werd opgemerkt, is het met die raamplannen tot dusver weinig voorspoedig gegaan.

De reden, welke daarvoor naar alle waarschijnlijkheid mag gelden, is dat zij over een vrij uitgestrekt gebied (stroomgebied of industriegebied) op de grondslag van een beschrijving van de huidige situatie van de waterhuishouding, de ontwikkeling daarvan zowel kwantitatief als kwalitatief voor een bepaald tijdvak moeten aangeven. De eisen, waaraan de raamplannen moeten voldoen, zijn vrij gedetailleerd in richtlijnen door de Bondsregering vastgelegd (besluit van 6-9-1966). Beziet men deze richtlijnen, dan is het duidelijk dat reeds een beschrijving van de bestaande situatie van de waterhuishouding veel arbeid zal vergen, omdat niet alle gegevens daarover beschikbaar zullen zijn. Toekomstige ontwikkelingen zullen in de regel slechts met ruime marge kunnen worden aangegeven, waarbij onzekerheid over tal van factoren, die de waterhuishouding zowel kwantitatief als kwalitatief kunnen beïnvloeden, een belangrijke rol zal spelen. Het is dan ook te begrijpen, dat tot dusver in West-Duitsland slechts enkele raamplannen zijn voltooid.

Saneringsplannen

Meer perspectief bieden de nieuwe water-saneringsplannen (Bewirtschaftungspläne) (par. 21), waarvan de opstelling uit hoofde van de EG-Richtlijn van 4-5-'76 verplicht is.

Ook hier wordt op ministerieel niveau beslist, voor welke wateren een saneringsplan moet worden opgesteld.

De vaststelling geschiedt door de Regeringspresident, nadat eerst de gebruiksdoeleinden van het betrokken water op informatie van betrokken overheidsdiensten en verzorgers van openbare belangen (o.m. waterleidingbedrijven) zijn vastgesteld en vervolgens op basis daarvan een ontwerpplan door het Staatliche Amt für Wasser- und Abfallwirtschaft is voorbereid. Alvorens het plan vast te stellen hoort de Regeringspresident een commissie voor de ruimtelijke ordening (Bezirksplanungsrat).

Vergunningen

De par. 24-44 regelen in hoofdzaak de verlening van de in het Bundeswasserhaltungsgesetz voorziene tweeërlei soort van vergunningen voor watergebruik, nl. 'Erlaubnisse' en 'Bewilligungen'. De Erlaubnis heeft het karakter van een toestemming, terwijl aan een Bewilligung een bepaalde beschermde rechtspositie is verbonden.

Een Bewilligung mag ook, buiten het geval van misbruik, niet zonder schadeloosstelling worden ingetrokken. Het ligt in de rede, dat verreweg de meeste vergunningen in de vorm van 'Erlaubnisse' worden verleend. In het algemeen bevat dit onderdeel van het wetsontwerp geen van de bestaande regeling afwijkende voorschriften.

Wel is vermeldenswaard dat voortaan ook voor de afvoer van grondwater voor ontwatering ten behoeve van de bodemcultuur een vergunning nodig zal zijn (par. 44). In ons ontwerp-Grondwaterwet is deze vorm van beschikking over het grondwater buiten het kader van die regeling geplaatst. Ook voor de Nederlandse rechtspraak is van belang hetgeen prof. dr. Jürgen Salzwedel ter conferentie over de verhouding tussen vergunningen en aanspraken naar burgerlijk recht opmerkte. Zoals hierboven werd gesteld, biedt alleen de 'Bewilligung' aan de verkrijger daarvan formeel een beschermde rechtspositie. Deze is in het wetsontwerp erkend door daaraan een zakenrechtelijke werking toe te kennen (par. 26). De 'Erlaubnis' biedt echter geen bescherming tegen of van rechten van derden. De procedure tot verkrijging van een Erlaubnis verloopt evenwel in verscheidene Länder met openbaarmaking van de aanvraag en met gelegenheid voor derden om daartegen bezwaar te maken. Ook in Nordrhein-Westfalen kan deze weg gevolgd worden (par. 25). Hierdoor krijgt dit type van vergunning meer betekenis dan men uit het WHG zou kunnen afleiden: aan derden, die zich tegen de uitoefening van een bepaalde activiteit in een burgerrechtelijke

procedure verzetten zonder dat zij tevoren tegen de verlening van vergunning daarvoor hebben verzet, kan immers worden tegenwerpen dat zij deze gelegenheid ongebruikt hebben laten voorbijgaan.

Andersom kan degene, die over inbreuk op zijn rechten klaagt, zijn klacht sterker maken indien blijkt, dat inbreuk gemaakt wordt op vergunningsvoorwaarden of — nog sterker — dat een vergunning is geweigerd op grond van door hem ingebrachte bezwaren.

Ook het handelen — of nalaten — van de overheid zelf kan voorwerp worden van burgerrechtelijke geschillen, die in Duitsland worden samengevat onder de benaming van 'Unterlassungs- und Beseitigungsansprüche'. Al deze omstandigheden openen wijd de poort voor dubbele procedures: eerst bij de administratieve rechters over de vergunning en vervolgens bij de gewone rechtbanken over de krachtens een vergunning toegelaten activiteit of over laakbaar handelen of nalaten van de overheid terzake van de vergunning-verlening. Deze procedures kunnen gemakkelijk een tijdsduur van een jaar of tien in beslag nemen; zij kunnen dan maatschappelijk ontwrichtend werken. Terecht wees prof. Salzwedel op dit gevaar, maar ook hij wist geen middel aan te geven dat dit steeds zou kunnen voorkomen. Zonder hier verder op in te gaan moet ik er op wijzen dat zich ook in ons land meer en meer dergelijke situaties voordoen.

Watervoorziening en afvalwaterzuivering

De op dit onderdeel betrekking hebbende nieuwe bepalingen vangen aan met het voorschrift dat geen vergunning voor de onttrekking van water wordt verleend, alvorens verzekerd is dat de zuivering van het uit die onttrekking voortvloeiende afvalwater zal plaatsvinden voorzover althans op de vergunningsaanvrager een zuiveringsplicht rust (par. 45). De mogelijkheid tot het geven van een dergelijk voorschrift is duidelijk één van de voordelen, die uit een integrale regeling van de waterhuishouding voortvloeit.

Voor de openbare drinkwatervoorziening mag een wateronttrekking slechts worden toegestaan, als het onttrokken water voldoet aan de eisen, gesteld door bindende besluiten van de Europese Gemeenschappen. Voldoet een bestaande wateronttrekking niet aan die eisen, dan dient zij te worden gestaakt (par. 47). Het opmerkelijke van dit voorschrift is, dat de interpretatie van de EG-Richtlijnen wordt overgelaten aan de vergunning verlenende autoriteit; de Richtlijnen worden hierdoor rechtstreeks bindende bestuursvoorschriften. De rechtsgond hiervoor is, dat de Europese Gemeen-

schappen krachtens de Duitse grondwet binnen het gebied van de Duitse staat met openbaar gezag zijn bekleed (art. 24 eerste lid), zodat hier het nationale en het supranationale recht één geheel vormen.

De bouw van inrichtingen voor de openbare watervoorziening is niet vrij, maar onderworpen aan algemeen erkende regels van techniek; de minister für Ernährung, Landwirtschaft und Forsten kan deze vastleggen (par. 48). Voor inrichtingen ter bereiding van drinkwater voor de openbare watervoorziening is voorafgaande vergunning nodig van het Staatliche Amt für Wasser- und Abfallwirtschaft (par. 49). Ook de huidige wet eist een vergunning.

De waterleidingbedrijven zijn verplicht op eigen kosten het voor de bereiding van drinkwater gewonnen ruwe water te onderzoeken of te doen onderzoeken. Frequentie, aard, plaats en omvang van de onderzoeken worden bij ministerieel besluit vastgesteld (par. 50).

De voorschriften betreffende de afvalwaterzuivering worden ingeleid door de bepaling dat onder afvalwater dient te worden verstaan alle water, waarvan de eigenschappen veranderd zijn door huishoudelijk, industrieel, landbouwkundig of ander gebruik, alsmede het van bebouwde oppervlakken afstromende regenwater (par. 51). Lozingen van afvalwater zijn niet toegestaan, indien zij:

- niet in overeenstemming zijn met de in saneringsplannen of Reinhaltordnungen gestelde grenzen;
- niet voldoen aan de door de Bondsregering krachtens het WHG vast te stellen minimum-eisen;
- niet voldoen aan de t.z.v. de afvalwater-

zuivering gestelde organisatorische voorschriften;

d. niet in overeenstemming zijn met terzake gesloten verdragen met andere mogendheden of met bindende besluiten van de Europese Gemeenschappen (par. 52).

De verplichting tot het verzamelen en zuiveren van afvalwater rust op de gemeenten, voorzover die verplichting niet aan anderen (grondgebruikers buiten bebouwde kommen, industrie, waterschappen, zuiveringschappen) is opgedragen. Ook kunnen verplichtingen tot samenwerking aan degenen, die tot verwijdering en zuivering van afvalwater gehouden zijn, worden opgelegd (par. 53).

Voor de verwijdering van afvalwater dienen de Länder plannen op te stellen (Abwasserbeseitigungspläne, par. 18a WHG). Wie bij het opstellen en vaststellen van die plannen betrokken zijn, wordt in par. 56 geregeld. Ook afvalwaterzuiveringsinstallaties moeten aan door de Minister te publiceren algemeen erkende regelen der techniek voldoen (par. 57) en blijven, zoals ook de huidige wet bepaalt, vergunningplichtig (par. 58). Ministerialrat Dietrich Engelhardt (Düsseldorf) merkte in zijn voordracht op de Bonner Conferentie naar aanleiding van dit onderwerp op, dat het 'Abwasserbeseitigungsplan' niet anders beoogt dan de doorvoering van reeds bestaande materiële regelingen. Zij dienen in overeenstemming te zijn met de plannen op het gebied van de waterhuishouding. Voor de doorvoering bepleitte hij geen algemene termijnstelling, maar termijnen die afgesteld zijn op de plaatselijke situatie. Voor de toelating van lozingen bestaan reeds talrijke nationale voorschriften. Hij wees erop, dat de bewa-

king van grenswaarden, zowel in absolute zin als naar tijd begrensd, zeer belangrijk is. Lozingen van bepaalde stoffen, die zich niet lenen voor behandeling in een afvalzuiveringsinstallatie of de werking daarvan kunnen verstoren, kunnen geheel worden verboden (par. 59). Deze stoffen zijn in par. 19 g van het WHG, overigens niet limitatief, opgesomd.

Prof. ir. ing. Günther Rincke (Darmstadt) besprak op de conferentie de noodzaak het Abwasserbeseitigungsplan in de vorm van een schema met doelstellingen op te zetten. Het gaat er daarbij om, optimale resultaten tegen zo gering mogelijke kosten te bereiken, waarin niet a priori van de toekenning van overheidssubsidie mag worden uitgegaan: dit subsidie is alleen bestemd voor 'moeilijke' gebieden of industrietakken. Van subsidieverlening kan een concurrentieverstorende invloed uitgaan.

De overige bepalingen van de ontwerp-Waterwet van Nordrhein-Westfalen, waarvan nog een belangrijk gedeelte gewijd is aan de afvalwaterheffingen (par. 64-85) zal ik hier niet bespreken. De heffingen op de lozing van afvalwater zullen eerst in 1981 worden ingevoerd zodat beschouwingen daarover een wel zeer voorlopig karakter zouden hebben.

Internationaal waterrecht

Meer zinvol lijkt het, nog iets mee te delen over het Duitse standpunt ten aanzien van internationale regelingen betreffende de waterhuishouding, voorzover dit althans mag worden gerekend door dr. Hans Möbs, referent voor internationaal waterrecht te Bonn, in zijn voordracht op de conferentie

Schema van wetgeving en internationale regelingen met betrekking tot de waterhuishouding in het land Nordrhein-Westfalen.

Bundeswasserhaushaltsgesetz

Raamwetgeving, zowel voor de overheid als voor de burgers rechtstreeks verbindend.
Regelt o.m.:

- vergunningen voor het gebruik van grond- en oppervlaktewater (Erlaubnisse en Bewilligungen)
- oude rechten en bevoegdheden
- inperking van bestaande rechten (Ausgleichsverfahren)
- plannen voor verwijdering van afvalwater
- bescherming van waterwingebieden
- aanleg van pijpleidingen voor transport van voor de kwaliteit van het water gevaarlijke stoffen
- opslag en overslag van voor de kwaliteit van het water gevaarlijke stoffen
- toezicht van overheidswege en intern toezicht ('Betriebsbeauftragte')
- aansprakelijkheid voor veranderingen in de waterkwaliteit
- Reinhaltordnungen
- raamplannen voor de waterhuishouding
- saneringsplannen (Bewirtschaftungspläne)

Wassergesetz¹

Bevat nadere regelingen betreffende de in het Bundeswasserhaushaltsgesetz genoemde onderwerpen, vooral m.b.t. procedures, en daarnaast nog regelingen betreffende:

- eigendom van oppervlaktewateren
- watervoorziening
- verwijdering van afvalwater
- heffingen op afvalwaterlozingen
- regulatie van rivieren en beken
- onderhoud van oppervlaktewateren
- aanleg van spaarbekkens en stuwmeren
- aanleg en onderhoud van dijken
- overlaten (gereguleerde overstromingsgebieden)
- veerrechten

Uitvoerende organen zijn:

- oberste Wasserbehörde: de Minister
- obere Wasserbehörde: de Regerings-president
- untere Wasserbehörde: de regionale overheden (Kreise) en de steden die niet bij een Kreis zijn ingedeeld.

Richtlijnen van de Europese gemeenschappen en internationale verdragen

- Richtlijn van 16-6-'75 betreffende de kwaliteit van oppervlaktewater, bestemd voor de bereiding van drinkwater (Pb. E.G. L. 194).
- Richtlijn van 8-12-'75 betreffende de kwaliteit van zwemwater (Pb. E.G. L. 31).
- Richtlijn van 4-5-'76 betreffende de waterverontreiniging door lozing van bepaalde gevaarlijke stoffen (Pb. E.G. L. 129).
- Duits-Nederlands Grensverdrag van 8-4-'60 betr. de grenswaarden m.u.v. Rijn, Eems en Dollard.
- Overeenkomst nopens de Internationale Commissie ter bescherming van de Rijn tegen verontreiniging van 29-4-'63 (Trbl. 1963, 104) laatstelijk herzien op 3-12-'76 (Trbl. 1977, 31) ².
- Overeenkomst inzake de bescherming van de Rijn tegen chemische verontreiniging van 3-12-'76 (Trbl. 1977, 32) ².
- Overeenkomst inzake de bescherming van de Rijn tegen verontreiniging door chloriden van 3-12-'76 (Trbl. 1977, 33) ².

¹ = ontwerp.

² = nog niet geratificeerd.

te zijn vertolkt. Op dit ogenblik maakt de Raad voor de Europese Gemeenschappen, wat dit onderwerp betreft, min of meer pas op de plaats, alleen een richtlijn betreffende het verstrekken van informatie over de kwaliteit van oppervlaktewateren is onlangs aangenomen. Overigens geeft het tweede milieuactie-programma 1977-81, dat voorjaar 1977 werd aangenomen, weer nieuwe taken, ook op het gebied van de bestrijding van de waterverontreiniging. Spreker merkte op, zonder daar overigens consequenties aan te verbinden, dat artikel 100 van het EG-verdrag, dat de bestrijding van concurrentievervalsing beoogt, wel een erg smalle basis is voor de tot dusver verschenen milieu-richtlijnen. Hij bepleitte:

- a. handhaving van de leidende rol van de Europese Gemeenschappen op het gebied van het Europese waterrecht;
- b. minder nadruk op het totstandbrengen van bilaterale afspraken;
- c. internationaal geen verder strekkende maatregelen op het gebied van de waterhuishouding dan strikt noodzakelijk moet worden geacht.

Hieruit moet worden afgeleid, dat de Duitse Bondsregering zowel naar vorm als naar inhoud terzake van internationale afspraken betreffende de waterhuishouding een restrictive politiek voert.

Spreker wees er verder op, dat de EG-richtlijn van 1976 betreffende de lozing van schadelijke stoffen zowel ter aanvulling als ten behoeve van de interpretatie nog nadere uitwerking behoeft. Hieraan zal, naar mag worden aangenomen, van Duitse zijde met bereidwilligheid worden meegewerkt, omdat men aan de invoering van die richtlijn een hoge prioriteit toekent. Overigens zij opgemerkt, dat de Europese Commissie door de Richtlijn aan een termijn van 2 jaar, te rekenen van 6 mei 1976, gebonden is voor wat betreft het indienen bij de Raad van een voorstel voor stoffen van lijst 1 (de 'zwarte lijst') met daarbij behorende meetmethoden en grenswaarden, benevens de termijnen waarbinnen aan die grenswaarden zal moeten zijn voldaan.

Zoals uit het hiervoor besproken ontwerp voor een nieuwe Waterwet voor Nordrhein-Westfalen mag worden afgeleid, biedt dit wetsontwerp, samen met het Bundeswasserhaushaltsgesetz, een voldoende grondslag voor de uitvoering van de tot dusver tot stand gekomen richtlijnen van de Europese Gemeenschappen.

Voor het gemak van de lezers is bij dit artikel afgedrukt een schema van wetgeving en internationale regelingen met betrekking tot de waterhuishouding in Nordrhein-Westfalen.

